

Европска недеља тестирања на ХИВ и хепатитисе, 23–30. новембра 2018. године

HIV in Europe
Working Together for Optimal
Testing and Earlier Care

Европска недеља тестирања на ХИВ и хепатитисе обележава се по шести пут у периоду од 23. до 30. новембра.

Циљ ове иницијативе је да се кроз комуникацију о добробитима тестирања на ХИВ и вирусне хепатитисе Б и Ц омогући да више особа сазна свој ХИВ, ХБВ и ХЦВ статус у што ранијем стадијуму инфекције. Под овогодишњим слоганом „Тестирај! Лечи! Спречи!” биће организоване удружене акције здравственог и цивилног сектора. Циљ акције је подизање свести код што већег броја људи о ризицима за инфицирање и добробити тестирања, као и разумевања да је доступно успешно лечење, те да зато треба знати што раније свој ХИВ и/или вирусни хепатитис статус.

Европску недељу тестирања на ХИВ и хепатитисе координира „ХИВ у Европи”, паневропска иницијатива основана у Бриселу 2007. године, која у основи представља платформу за размену искустава и активности у циљу унапређења раног дијагностиковања и благовременог третмана и заштите особа инфицирних ХИВ-ом широм Европе. Иницијативу води група независних стручњака са представницима цивилног друштва, креатора политика, здравствених професионалаца и јавноздравствених институција у Европи.

Недеља тестирања која претходи Светском АИДС дану, 1. децембру, има за циљ да:

- Охрабри особе које су било када биле изложене неком ризику да се тестирају
- Подстакне здравствене раднике да понуде тестирање на ХИВ као део рутинске праксе у одређеним срединама и за одређена стања у складу са актуелним препорукама за земље у региону Европе
- Подржи и уједини организације цивилног друштва да повећају обим тестирања на ХИВ и да размене примере добре праксе међу земаљама
- Подигне свест код већег броја креатора политика о социјално-економској добробити иницијативе тестирања на ХИВ и како да се евалуирају праксе тестирања на ХИВ.

ХИВ је и даље велики јавноздравствени проблем. Неприхватљива је чињеница да у Европи од процењених 2,5 милиона особа инфицираних ХИВ-ом трећина не зна да је инфицирана ХИВ-ом, а да се чак половина оних који су инфицирани ХИВ-ом дијагностикује касно, у тренутку када им је имунолошки систем већ значајно нарушен, што условљава бројне здравствене компликације и лошији одговор на терапију.

Европски водич за тестирање на ХИВ препоручује да добровољно, поверљиво и бесплатно тестирање на ХИВ треба да буде доступно на различитим местима пружања услуга. Рутинско и универзално тестирање треба да буде понуђено особама које долазе у контакт са одређеним службама, као што су корисници услуга установа за дијагностиковање и лечење полно преносивих инфекција, саветовалишта за труднице и корисници услуга у установама за лечење болести зависности. Такође, тестирање треба да буде доступно ван здравствених установа, у заједници или током спровођења теренских активности у популацијама под повећаним ризиком за ХИВ.

Решавање епидемије ХИВ/АИДС-а у Европи зависи у великој мери од разумевања чинилаца за касно дијагностиковање особа инфицираних ХИВ-ом, препрека за тестирање на ХИВ међу особама из група становништва које су под повећаним ризиком и већег ангажовања здравствених радника у области саветовања и тестирања на ХИВ, односно у предлагању тестирања особама под повећаним ризиком, као и особама са дијагностикованим болестима и стањима која указују на имунолошки дефицит који може бити узрокован и ХИВ-ом.

У циљу достизања УНАИДС-овог циља у области третмана – да 90% особа инфицираних ХИВ-ом буде дијагностиковано, да 90% дијагностикованих особа буде на лечењу и да 90% особа инфицираних ХИВ-ом на лечењу има недетектабилну количину вируса у крви до 2020. године, неопходно је повећати број особа које знају свој ХИВ позитиван статус, што је први корак ка лечењу које даје одличне резултате.

Неколико студија је демонстрирало озбиљне последице касно дијагностиковане ХИВ инфекције по здравље појединца, у смислу бројних здравствених проблема и преране смрти. Напредак у развоју терапије током претходних 30 година преобратио је дијагнозу ХИВ инфекције од осуде на смрт у подношљиво хронично медицинско стање. Већина особа инфицираних ХИВ-ом сада може да има дуг и квалитетан живот уколико им се ХИВ инфекција рано дијагностикује и користе редовно прописану антиретровирусну терапију.

Активности у Републици Србији

У склопу овогодишње Европске недеље тестирања под националним слоганом „САЗНАЈ СВОЈ СТАТУС” Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” у сарадњи са мрежом института и завода за јавно здравље, заводима за заштиту здравља студената, студентским центрима и удружењима активним на пољу превенције ХИВ/АИДС и заштите особа које живе са ХИВ-ом, и уз подршку Министарства здравља и фармацеутске куће *ГлахоСмитхКлине*, организује и координира акцију добровољног, поверљивог или анонимног и бесплатног саветовања и тестирања на ХИВ (ДПСТ) за све заинтересоване студенте на појединим факултетима, студентским домовима и средњим/високим школама, као и у студентским поликлиникама. Акција ће се реализовати од 23. новембра до 4. децембра 2018. године у Београду, Новом Саду, Нишу, Лесковцу, Ваљеву, Краљеву, Чачку, Бору и у Косовској Митровици.

Акције ДПСТ ће се у периоду 23–30. новембра реализовати и у мобилним медицинским јединицама на градским трговима за све заинтересоване грађане и грађанке, као и за особе из посебно вулнерабилних популација које су имале неки ризик за стицање ХИВ инфекције у Београду, Новом Саду, Нишу, Крагујевцу, Ваљево, Шапцу, Рашкој, Крушевцу, Ивањици, Горњем Милановцу, Ужицу, Суботици, Сремској Митровици, Зајечару, Бујановцу и Прокупљу, затим у домовима здравља у Пожаревцу и Костолцу, док ће тестирање у ноћним сатима бити доступно у Заводу за јавно здравље Суботица и 3333 студената у Новом Саду.

Иако је ХИВ присутан у нашој земљи више од 30 година, процењује се да још увек око 800 до 1000 особа не зна да је инфицирано ХИВ-ом. Код више од половине особа које знају свој ХИВ статус, ХИВ инфекција се дијагностикује касно, тј. када је имунолошки систем већ значајно нарушен, чак и када немају знаке и симптоме болести и када је ризик од оболевања и умирања од АИДС-а (синдрома стеченог имунолошког дефицита) значајно већи. Што се раније дијагностикује ХИВ инфекција и започне лечење веће су шансе за дуг и квалитетан живот.

Једино се тестирањем узорка крви на ХИВ може утврдити да ли је особа инфицирана ХИВ-ом. Тестирање на ХИВ је поверљиво, анонимно и бесплатно и није потребан упут од лекара. Тестирање на ХИВ је једноставно, није болно и не одузима много времена, а резултати се добијају брзо.

Ризику од ХИВ инфекције изложена је већина људи, али подаци указују да су у повећаном ризику особе које имају аналне сексуалне односе без кондома и особе које не користе стерилан прибор за ињектирање (убризгавање) психоактивних супстанци. С обзиром на изузетно високе ризике за пренос ХИВ-а, ове особе свакако треба редовно да се тестирају на ХИВ.

Тестирање на ХИВ је данас део одговорног понашања, јер се дијагностиковањем ХИВ инфекције и лечењем смањује могућност даљег преношења ХИВ-а на друге особе, укључујући и пренос ХИВ-а са мајке на дете.

Свуда у свету, као и код нас, страх од стигматизације и/или дискриминације повезане са ХИВ-ом, недовољно знања, присутне предрасуде, недовољна доступност бесплатног тестирања на ХИВ праћеног саветовањем у здравственом систему, само су неке од препознатих баријера са којима се сусрећу особе са ризичним понашањем из посебно вулнерабилних група становништва, а које би имале највише користи од благовременог дијагностиковања ХИВ инфекције.

Закључци и препоруке

Сваке године у Европи буде дијагностиковано више од 100.000 особа инфицираних ХИВ-ом, а овај број у многим земљама не показује тренд смањења. Досадашњи напори нису резултирали смањењем броја особа новоинфицираних ХИВ-ом. Повећање обима тестирања на ХИВ праћеног саветовањем је кључна превентивна активност, те су стога неопходне нове иницијативе спроведене у што већем обиму да се актуелни ток епидемије преокрене.

Добровољно, поверљиво и бесплатно тестирање на ХИВ уз саветовање пре и после тестирања, треба да буде доступно на различитим местима пружања услуга, у

здравственом систему, али и ван здравствених установа у заједници или током спровођења теренских активности у популацијама под повећаним ризиком за ХИВ, уз употребу брзих тестова за скрининг на ХИВ.

Препоручује се поновно тестирање макар једном годишње особама из популација под повећаним ризиком, као и ХИВ негативним особама чији је сексуални партнер ХИВ позитиван, док особе са ризичним понашањем треба посаветовати да се ретестирају на ХИВ и чешће.

Повећање обима тестирања на ХИВ ће смањити оболевање и умирање од АИДС-а, а смањиће и број нових инфекција ХИВ-ом, односно преношење ХИВ-а на друге особе, те ће се на тај начин смањити и економско оптерећење у систему здравствене заштите.

- Треба покрити кључне популације у повећаном ризику од ХИВ-а фокусираним интервенцијама и системом здравствене заштите, а тамо где тестирање на ХИВ није део стандардне, рутинске медицинске услуге треба спроводити тестирање на ХИВ код особа са дијагностикованим болестима или стањима која указују на ХИВ инфекцију.

- Препоруке дате у националним водичима за тестирање на ХИВ треба спроводити и при томе се придржавати етичких принципа уз поштовање људских права.

- Едукације и подизање свести су кључне активности које имају за циљ повећање обима тестирања на ХИВ у систему здравствене заштите, тј. спровођење стратегија за тестирање на ХИВ у складу са дефинисаним потребама и могућностима и у одређеним условима.

- Законе који лимитирају интервенције у области превенције ХИВ-а треба изменити.

- Треба спроводити мониторинг и евалуацију активности тестирања који ће помоћи да се боље сагледа ситуација и предузму мере да програми тестирања обезбеде висок ниво квалитета тестирања на ХИВ праћеног саветовањем пре и после тестирања.